

В статье анализируется послевоенная ситуация в Донбассе в культурной сфере и рассмотрен исторический процесс постепенного возобновления системы центральных и местных органов власти по охране культурного наследия.

Ключевые слова: государственные органы, реестр памятников, исполнительный комитет, археологические памятники, паспортизация памятников истории и культуры.

Pryn O. V. Post-war renewal of the state system of guard of cultural heritage in Donbasse region in 1945–1952

In the article a post-war situation is analyzed in a cultural sphere in Donbasse region and the historical process of gradual renewal of the system of central and local organs of power is considered on the guard of cultural legacy.

Key words: public organs, register of monuments, executive committee, governmental decisions archaeological heritage, passport systems of objects of history and culture.

УДК 351.853:341.231:355(477)

В.І. АКУЛЕНКО

**Імплементация норм міжнародного права
про охорону культурних цінностей
у законодавстві про Збройні сили України**

Дослідження присвячене проблемі застосування норм міжнародного пам'яткоохоронного законодавства у національних законодавчих актах, що стосуються Збройних Сил України

Ключові слова: пам'яткоохоронне законодавство, імплементація, охорона культурних цінностей, Збройні Сили України.

Україна однією з перших держав у 1957 р. ратифікувала Конвенцію про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту, а також Протокол до неї. У складі СРСР їх норми з різних причин не були реалізовані в національному законодавстві, не існувало й державного механізму з впровадження їх положень у практичну діяльність. Проте, союзний (1975 р.) і республіканський (1978 р.) закони «Про охорону і використання пам'ятників історії та культури» [1] визнавали, якщо міжнародним договором встановлено інші правила, ніж ті, які містить радянське законодавство про охорону пам'яток, то застосовуються правила міжнародного договору.

Хоча це засадничі положення в СРСР залишалися переважно декларативним, розроблялися і діяли відповідні підзаконні акти для службового користування, зокрема Інструкція щодо захисту музейних і художніх цінностей від засобів масового враження [2]. В Інструкції Міністерства культури СРСР передбачалося: «В зв'язку з можливістю раптового нападу супротивника, захисні заходи в організаційному та матеріальному відношенні ретельно підготовлюються в мирний час». Визначалися основні методи та засоби захисту й збереження музеїв і картинних галерей загальносоюзного, республіканського значення в умовах сучасної війни (п. 1–4).

У військових статутах Радянської армії таких правових норм не передбачалося [3]. Проте, діючим деякий час у Збройних Силах України (далі – ЗСУ) наказом Міністерства оборони СРСР від 16 лютого 1990 р. № 75 «Про оголошення Женевських конвенцій про захист жертв війни від 12 серпня 1949 р. і Додаткових протоколів до них» було введено в дію відповідне Керівництво щодо застосування ЗСУ норм міжнародного гуманітарного права. Відповідно до п. «у» п. 5 розділу II Керівництва – «до заборонених методів ведення війни відноситься знищення культурних цінностей, історичних пам'яток, місць відправлення культури та ін., що складає культурну або духовну спадщину народу, а також їх використання у воєнних діях» [4].

Одержавши незалежність, Україна визнала пріоритет міжнародного права над внутрішнім. У Конституції України встановлено, що укладені та належним чином ратифіковані Верховною Радою України міжнародні договори є невід'ємною частиною національного законодавства (ст. 9). Однак, у законодавстві про охорону культурних цінностей України не впроваджений державний механізм конкретної реалізації міжнародно-правових норм, не прийняті відповідно до міжнародних стандартів необхідні закони.

У листопаді 1993 р. Генеральна конференція ЮНЕСКО на 27-й сесії прийняла рішення щодо Гаазької конвенції 1954 р. Була підтверджена важливість розповсюдження інформації про цю Конвенцію серед військових і цивільних для визнання її нагальності та посилення ефективності. Згідно з Конвенцією (роз. VII, ст. 26, п. 2) країни-учасниці періодично звітують про вжиті або заплановані заходи та правила її втілення на практиці. У квітні 1994 р. Генеральний директор ЮНЕСКО Ф. Майор зробив офіційний запит державам-учасницям Гаазької конвенції 1954 р., які заходи будуть вжиті, готуються або передбачаються щодо виконання її положень.

Надто обтічним і неконкретним виглядав інформаційний звіт, поданий Міністерством культури та Міністерством закордонних справ України щодо реалізації Гаазької конвенції про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту 1954 р. [5]. Втім, донині маємо такі суттєві прогалини як правового, так і практичного характеру. Наприклад, не проведене маркування культурних цінностей, що належать до Державного музейного фонду України, емблемою ЮНЕСКО. Нерухомі культурні цінності та центри їх зосередження не визначені, не розроблені пропозиції щодо внесення їх до Міжнародного реєстру культурних цінностей, що знаходяться під спеціальним захистом, а також позначення їх відмітним знаком Конвенції тощо.

Проблему імплементації норм міжнародного гуманітарного права слід розглядати з точки зору співвідношення міжнародного та внутрішнього права, а також існування у внутрішньому правопорядку закріплених у Конвенції та Протоколах до неї конкретних норм, які продиктовані цими міжнародно-правовими актами і спрямовані на їх реалізацію. На думку військового юриста О. Бокова, відсутність прямого відображення у військовому законодавстві України міжнародного гуманітарного права загалом не виключає одночасно можливість виконання цих норм за наявності механізму їх здійснення [6].

Проте, оскільки відповідні норми в законодавстві не конкретизовані – це може на практиці призвести до негативних наслідків, таких як складність застосування загальних за своїм характером приписів, до порушення військовослужбовцями відповідних норм з огляду на необізнаність тощо, вважає В. Максимов [7].

Порушена проблема має знайти відповідне відображення у законодавстві України про збройні сили та оборону, що регулюють її діяльність і виховуватимуть в особового складу правосвідомість і повагу до гуманітарних норм міжнародного права, як це належить національній армії демократичної країни.

Україна як учасниця ОБСЄ взяла на себе зобов'язання поширити серед військовослужбовців знання норм міжнародного гуманітарного права, які застосовуються в період збройних конфліктів, а також застереження про індивідуальну відповідальність, у т.ч. кримінальну, за їх порушення. Проте, за цими зобов'язаннями норми міжнародного гуманітарного права, зокрема, у сфері захисту культурних цінностей, належним чином не імплементуються у законодавчих і нормативних актах України, що залишається серйозною проблемою.

Верховна Рада України в 1991–1993 роках прийняла Воєнну доктрину України і пакет законів про створення національної армії та флоту [8]. Це військове законодавство також не було узгоджено з міжнародними зобов'язаннями України щодо збереження й захисту культурних цінностей. За цими законодавчими актами розроблялися Тимчасові статuti ЗСУ, затверджені Указом Президента України від 7 жовтня 1993 р., які регламентували повсякденне життя ЗСУ, їх підрозділів, особового складу. Але в них не знайшли відображення міжнародно-правові норми в цій сфері, зокрема, Гаазької конвенції про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту. Передбачалося лише, що у військових частинах займаються «цілеспрямованою гуманітарною, культурною і духовно-освітньою роботою» [9]. Відтак, це потребує невідкладного введення в «статuti чи інструкції, якими користуються їх війська, положень, здатних забезпечити додержання цієї Конвенції та крім того, виховувати ще за мирного часу особовий склад збройних сил в дусі поваги до культури і культурних цінностей усіх народів» (роз. I, ст. 7). ЗСУ зобов'язані також створити відповідні служби або затвердити персонал, щоб співпрацювати з цивільними органами, які опікуються над пам'ятками культури.

Внесені Верховною Радою України зміни та доповнення до військового законодавства в 1999–2000 роках [10] також не визначили нормотворчий процес імплементації міжнародно-правових норм у зазначеній сфері. Така інерція позначилася, відповідно, й на оновлених військових Статутах. Так, Статут внутрішньої служби ЗСУ [11], затверджений Законом України від 24 березня 1999 р., незважаючи на те, що встановив для військовослужбовців обов'язок «знати і неухильно додержуватися прийнятих Україною норм міжнародного гуманітарного права» (ст. 15), а також зобов'язав командирів (начальників) «постійно виховувати підлеглих в дусі гуманізму та людяності, спираючись при ньому на загально визнані принципи міжнародного права» (п. 5.8), не обумовив конвенційних зобов'язань України, її збройних сил, зокрема, з повагою ставитися до

вітчизняної та світової культурної спадщини, не передбачив відповідних заходів і інструкцій щодо їх охорони як у мирний, так і у воєнний час.

Міжнародно-правових вимог стосовно збереження культурних цінностей не містив також Статут гарнізонної та вартової служб ЗСУ [12], затверджений Законом України від 24 березня 1999 р. У ньому тільки встановлюється в п. 9, що начальник гарнізону зобов'язаний перевіряти, в якому стані підтримуються споруди, території військових містечок, військові цвинтарі, братські могили, військові пам'ятники та доглядати їх належним чином. У п. 85–91 цього ж Статуту регламентується порядок покладання вінків до пам'ятників і могил воїнів, які полягли в боях за волю та незалежність України у дні державних свят й у інші дні за рішенням Міністерства оборони України.

Доцільно було б передбачити окремий розділ, норми якого впроваджували загальновизнані норми міжнародного права в культурній сфері, встановлювали обов'язки військових частин і осіб щодо збереження й захисту пам'яток вітчизняної культури (архітектури, археології, історії, мистецтва), а також їх взаємодію з цивільною владою, спеціальними органами охорони пам'яток. До речі, в новому Статуті внутрішньої служби Збройних сил України знайшло відповідне регулювання природокористування й охорона довкілля (п. 196–198). Збереження природного та культурного середовища взаємозв'язані між собою, гармонійно впливають на фізичний і духовний стан людини, патріотичні почуття військовослужбовця.

Подібним чином поставився до взятих Україною зобов'язань щодо Гаазької конвенції 1954 р. українські законодавці, затверджуючи Дисциплінарний [13] і Стройовий статuti ЗСУ. Певним констатуємим винятком серед них можна назвати Бойовий статут сухопутних військ [14], введений у дію наказом Міністерства оборони України від 28 червня 1994 р. № 175, де містяться Виписки з Женевських конвенцій 1949 р. про захист жертв війни та Додаткових протоколів до нього.

У Пам'ятці військовослужбовцям ЗСУ щодо застосування міжнародного гуманітарного права нагадується, що до заборонених методів ведення війни віднесено в розділі II: «л) бомбардування військовими літаками, морськими кораблями незахищених <...> історичних пам'ятників, храмів» за умови, що вони не використовуються з воєнною метою», «р) знищення культурних цінностей, історичних пам'ятників, місць виконання культу тощо, що складають культурну або духовну спадщину народу, а також їх застосування для забезпечення успіху у воєнних діях».

Право війни все далі ускладнюється, довіра до нього в збройних силах падає, – зазначає Ф. де Мулінен. – Навчання йому часто відсувається на задній план, здійснюється від випадку до випадку і малоефективне. Уже не уявляється можливим навчати всьому кожного військовослужбовця. Доводиться робити вибір. Великого значення в цьому зв'язку набуває питання про пріоритети і методи [15].

Предметну розмову в цьому аспекті імплементації можна вести в основному про допоміжні матеріали організаційно-просвітницького характеру, вивчення яких проваджується у навчальному процесі військових навчальних

закладів і виховній роботі з особовим складом ЗСУ. З цієї метою Міністерство оборони України підготувало посібник для військовослужбовців (солдатів) «Кодекс поведінки учасників бойових дій» [16]. У Кодексі до серйозних порушень права війни, що кваліфікуються як воєнні злочини, віднесене «знищення культурних цінностей, історичних пам'яток». До осіб та об'єктів, що користуються особливим захистом, належать «культурні цінності, їх персонал».

Міністерство оборони України підготувало Порадник для командного складу ЗСУ «Право війни» [17], допущений також як посібник для курсантів і слухачів військово-навчальних закладів. У ньому викладені основні принципи та норми міжнародних угод щодо права війни, в т.ч. щодо захисту культурних цінностей. Зміст і структура Порадника побудовані так, що він може слугувати з інформаційно-довідковою метою і як кодекс поведінки особового складу ЗСУ (здебільшого, командного складу, який має у своєму розпорядженні штаби і може бути використаний за будь-якого збройного конфлікту). Слід також зазначити, що за основу цього порадника була взята книга Фредеріка де Мулінена «Право війни. Керівництво для збройних сил» [18]. Як зазначає О. Боков, укавана праця поклала початок процесу планомірного вивчення в ЗСУ міжнародного гуманітарного права. Яскравим прикладом слугує видання Міністерством оборони України відповідного наказу «Про заходи з поширення знань про міжнародне гуманітарне право в Збройних силах України». Крім того, була створена робоча група щодо підтримки контактів з Місією Міжнародного комітету Червоного хреста в Україні [19]. В ньому викладений зміст норм Женевських і Гаазьких конвенцій, у т.ч. Конвенції про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту 1954 р. та Додаткових протоколів до них. Це стосується визначення термінів і понять «культурні цінності під загальним захистом», «культурні цінності під особливим захистом», «розпізнавальний знак культурних цінностей», «особи та об'єкти, які користуються особливим захистом», «повернення культурних цінностей, переміщених під час війни воюючої стороною, на території якої вони раніше знаходилися», «відповідальність командування за забезпечення поважання правил охорони культурних цінностей», «співробітництво військових з цивільними властями в сфері охорони культурних об'єктів» тощо. Відзначимо також видання навчального посібника «Міжнародне гуманітарне право» [20] для навчальних закладів системи Міністерства оборони України тощо.

Для виконання Україною взятих на себе міжнародних зобов'язань і забезпечення впровадження та дотримання норм міжнародного гуманітарного права потрібні нові ефективні заходи щодо їх імплементації в нормативах ЗСУ. З цією метою Міністерство оборони України розробило та затвердило наказом від 11 вересня 2004 р. № 400 «Керівництво по застосуванню норм міжнародного гуманітарного права в Збройних силах України» [21]. За цим нормативно-правовим актом начальник Генерального штабу, головнокомандуючі видів ЗСУ, командуючі військ оперативних командувань, керівники структурних підрозділів Міністерства оборони та Генерального штабу ЗСУ зобов'язувалися внести відповідні впровадження норм міжнародного гуманітарного права у підготов-

ку військ (збройних сил) і їх дотримання підлеглими військовослужбовцями та працівниками ЗСУ.

У «Керівництві» викладені основні вимоги міжнародно-правових норм щодо охорони та захисту культурних цінностей як в мирних умовах, так і в час збройних конфліктів для Збройних сил України. Зокрема, імплементовані такі принципи й норми Гаазької Конвенції 1954 р. та інших міжнародно-правових актів у цій сфері:

- до об'єктів, які знаходяться під захистом міжнародного гуманітарного права, відносяться культурні цінності;

- до осіб, які знаходяться під захистом міжнародного гуманітарного права відносяться персонал, який відповідає за захист і охорону культурних цінностей;

- культурні цінності – об'єкти, що мають велике значення для культурної спадщини народів і відіграють важливу роль в духовному житті людей (пам'ятки архітектури та історії, твори мистецтва, релігійні або світські пам'ятки, археологічні об'єкти, музеї, бібліотеки, архіви, театри тощо);

- в Україні облік об'єктів культурної спадщини ведеться в Державному реєстрі національного культурного надбання, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 2 серпня 1992 р. № 466 «Про затвердження Положення про Державний реєстр національного культурного надбання» [22];

- культурні цінності не повинні використовуватися у воєнних цілях, культурним цінностям, що мають виняткове значення, надається спеціальний захист. Кількість таких об'єктів обмежена, і вони заносяться до Міжнародного реєстру культурних цінностей, які знаходяться під спеціальним захистом;

- розпізнавання об'єктів і персоналу, який відповідає за захист і охорону культурних цінностей, здійснюється шляхом використання розпізнавальних емблем (знаків);

- у ході воєнних дій заборонено знищувати культурні цінності, історичні пам'ятки, місця відправлення культу та об'єкти, які складають культурну чи духовну спадщину народів, а також використовувати їх з метою досягнення успіхів у бойових цілях; до серйозних порушень міжнародного гуманітарного права відноситься неправомірний напад на культурні цінності, які чітко розпізнаються;

- з метою недопущення розширеного тлумачення принципу воєнної необхідності визначаються особливі випадки відступу від вимог захисту, а саме: позбавлення імунітету культурних цінностей, які знаходяться під спеціальним захистом (використовується лише як надзвичайний захід) у разі їх використання противником і нанесення йому вогневого ураження, який розташовується на об'єктах, що захищені правом війни;

- командувач, командир (начальник) повинен організувати взаємодію з органами місцевої адміністрації та цивільної оборони з питань оповіщення й евакуації (переміщення) культурних цінностей;

- персонал, який відповідає за захист і охорону культурних цінностей – особи, на яких покладені обов'язки щодо охорони культурних цінностей; з

метою забезпечення самозахисту він може бути озброєний особистою стрілецькою зброєю.

З метою забезпечення реалізації міжнародно-правових зобов'язань України, за Женевськими конвенціями про захист жертв війни від 12 серпня 1949 р. та Додатковими протоколами до них, а також іншими міжнародними договорами, Кабінет Міністрів України постановою від 21 липня 2000 р. утворив Міжвідомчу комісію з імплементації в Україні міжнародного гуманітарного права. Основним завданням Міжвідомчої комісії є вивчення й аналіз законодавства України та підготовка пропозицій і проектів нормативно-правових актів щодо приведення його у відповідність з положеннями міжнародних договорів, учасницею яких є Україна, а також координація діяльності міністерств, інших центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, заінтересованих громадських організацій з питань імплементації в Україні міжнародного гуманітарного права.

Практика військового будівництва в Україні в контексті прогалин імплементації норм міжнародного права охорони культурних цінностей дає підстави погодитися з висновком В. Максимова, що «за наявності серйозних проблем із відображенням в українському законодавстві приписів міжнародного гуманітарного права, потенціал та повноваження Міжвідомчої комісії залишаються практично незадіяними. На порядку денному стоїть вдосконалення можливостей реалізації в національному правопорядку України принципів і норм міжнародного гуманітарного права щодо захисту культурних цінностей» [23].

Про злободенність порушеної проблеми в котрий раз трагічно нагадала вахханалія руйнувань, учинених щодо пам'яток середньовіччя в туристичних містах Вуковирі, Дубровнику під час збройного конфлікту між Сербією та Хорватією, Сербської країни з Боснією і Герцеговиною в Сараєво. Природно, що лише усунення з життя людства війни як засобу розв'язання міжнародних спорів – найефективніша гарантія збереження світової культурної спадщини.

Нині у світі загроза ракетно-ядерного конфлікту значно зменшилася, але навіть локальні конфлікти, враховуючи величезну руйнівну силу сучасної зброї, а також терористичні акти, роблять вельми проблематичним збереження пам'яток архітектури, археології та мистецтва. Це підтверджено останніми військовими подіями в Афганістані, Іраку, на африканському континенті.

З часів Другої світової війни, – як відзначалося в Декларації Гельсінської зустрічі на найвищому рівні «Виклик часу перемін» 1992 р., – історія ще не знала таких людських жертв і страждань людей, у тому числі величезної кількості біженців. Шкода нашої культурній спадщині і знищення матеріальних цінностей досягали жажливих масштабів» [24].

Ці слова підтверджують також збройні конфлікти в Азербайджані, Вірменії, Грузії, Молдові, Таджикистані, Чечні й інших регіонах.

Кримінальний кодекс України, схвалений Верховною Радою України в 2001 р., певною мірою покращив стан імплементації норм міжнародного гуманітарного права в цілому. Були запроваджені принципово нові для вітчизняного кримінального законодавства норми про злочини проти миру, безпеки людства та

міжнародного правопорядку (розділ XX) [25]. Проте, в цьому аспекті щодо захисту культурних цінностей конкретного правового регулювання не додавалося. Звернімо увагу на ст. 438 «Порушення законів та звичаїв війни», в якій кримінальному переслідуванню піддавалося жорстоке поводження з військовополоненими, або цивільним населенням, розграбування національних цінностей на окупованій території, застосування засобів ведення війни, заборонених міжнародним правом, міжнародними договорами, підписаними Україною. В ст. 444 «Злочини проти осіб та установ, що мають міжнародний захист» до кримінальних злочинів віднесений напад на службові чи житлові приміщення, осіб, що мають міжнародний захист, а також викрадення, або позбавлення волі цих осіб з метою впливу на характер їхньої діяльності, або на діяльність держав чи організацій, що вони представляють, або з метою провокації війни або міжнародних ускладнень.

Щодо ст. 445 про незаконне використання символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала (крім законних випадків, передбачених цим Кодексом), маємо суттєві зауваження. Оскільки в нормі не згаданий відмітний знак, який згідно Конвенції 1954 р. встановлюється на пам'ятках культури, сховищах культурних цінностей, транспортних засобах для їх перевезення і має відповідний персонал для їх обслуговування.

Окрім того, ще чимало складів злочинів, визначених як «серйозні порушення» міжнародного права охорони культурних цінностей, зокрема, класифікованих в Другому протоколі 1999 р. до Гаазької конвенції 1954 р., не знайшли відображення у Кримінальному кодексі України.

Другий протокол 1999 р. розширює сферу кримінальної відповідальності та переслідування за «серйозні порушення цього Протоколу» щодо захисту культурних цінностей. У відповідності до п. 2 ст. 15, кожна сторона військового конфлікту вживає такі заходи, які можуть бути необхідними для визнання кримінальними злочинами, згідно з її внутрішнім законодавством діянь, передбачених у цій статті, і для встановлення для таких злочинів відповідних покарань. При цьому сторони дотримуються загальних принципів права та міжнародного права, в тому числі й норми, що поширюють індивідуальну кримінальну відповідальність на інших осіб (окрім тих осіб, що безпосередньо вчинили відповідне діяння).

Особою, яка вчиняє навмисно злочин в розумінні Протоколу, вважається така, що: а) робить культурні цінності, що знаходяться під посиленням захистом, об'єктом нападу; в) використовує культурні цінності, що знаходяться під посиленням захистом, або безпосередньо прилеглі місця для підтримки військових дій; с) знищує або привласнює в крупних масштабах культурні цінності, що знаходяться під захистом; d) робить культурні цінності, які перебувають під захистом у відповідності з Конвенцією та цим Протоколом у об'єкт нападу; е) здійснює акти крадіжки, пограбування або незаконного привласнення або акти вандалізму, спрямовані проти культурних цінностей, які знаходяться під захистом у відповідності з Конвенцією.

Окрім цих п'яти категорій «серйозних порушень», Додатковий протокол у ст. 21 роз. 4 «Кримінальна відповідальність і юрисдикція» перед-

бачає «заходи, що стосуються інших порушень». Кожна Сторона приймає такі законодавчі, адміністративні або дисциплінарні заходи, які можуть бути необхідними для покарання таких діянь, якщо вони вчинені навмисно: (а) будь-яке використання культурних цінностей на порушення Конвенції або цього Протокола; (в) будь-яке незаконне вивезення, інше вилучення культурної цінності з окупованої території або передача права власності на неї на порушення Конвенції або цього Протоколу.

У нинішній час виховання особового складу ЗСУ в дусі поваги до вітчизняних пам'яток культури, а також пам'яток усіх народів світу, забезпечення імунітету культурних цінностей шляхом введення ефективних міжнародних і національних санкцій є невідкладним завданням. Для прискореного виконання взятих Україною на себе міжнародних зобов'язань доцільно вивчити й запровадити досвід таких країн, як Нідерланди, Індія, Іспанія й інші, де реалізація Гаазької конвенції 1954 р. на національному рівні скоординована між міністерствами оборони, культури, юстиції і внутрішніх справ [26].

Отже, на порядку денному актуальним питанням залишається реалізація у внутрішньому праві України принципів і норм міжнародного гуманітарного права та міжнародного права охорони культурних цінностей. Йдеться про заходи, які слід уживати як під час збройного конфлікту, так і про заходи превентивного характеру, які слід здійснювати в мирний час. Звісно, пам'ятаючи при цьому, що найбільш надійною формою захисту культурних цінностей від наслідків збройного конфлікту є попередження таких конфліктів і незастосування збройних сил для вирішення міжнародних спорів.

Як зазначав Генеральний директор ЮНЕСКО Федеріко Майор, «там, де конфлікт, де насильство, де війна, нема нічого, крім нищення. Там не може бути й мови про охорону культурної спадщини, про права людини, демократію, освіту, справедливість, забезпечення житлом. Без миру нема нічого. Мир – передумова всього, ось чому його так чітко проголосили засновники ООН та ЮНЕСКО у Пreamбулі до статутів цих організацій. Вони висунули нехтувану досі мету – унеможливити «жахіття війни», зробити так, щоб люди не вбивали один одного» [27].

Джерела та література

1. Відомості Верховної Ради СРСР – 1976. - № 44. – Ст. 628; Відомості Верховної Ради УРСР. – 1978. – № 30. – Ст. 426.
2. Инструкция по защите музейных и художественных ценностей от средств массового поражения. – М., 1970. – 13 с.
3. Устав внутренней службы Вооруженных сил Союза ССР. – М.: Воениздат Министерства обороны СССР, 1967. – С. 12.
4. Інформація надана Юридичною службою Міністерства оборони України від 30 листопада 1995 р. № 148/410.
5. ЮНЕСКО. Інформація об осуществлении Конвенции о защите культурных ценностей в случае вооруженного конфликта. – Гаага, 1954. – Доклады 1989 г. – С. 34–36. Текст Звіту України від 1994 р. наданий МЗС України.
6. *Боків А.Г.* Методы, применяемые в Вооруженных силах Украины для распространения знаний о международном гуманитарном праве // Юридическая практика.

– 1996. – сентябрь (№ 17–18 (27–28)). – С. 14.; *Його ж.* Імплементация міжнародного гуманітарного права у внутрішнє законодавство. Матеріали семінари. – Київ, 3–6 вересня 1996 р. – К.: МКЧХ, ОБСЄ, 1996. – С. 51.

7. *Максимов В.В.* Імплементация норм міжнародного права у сфері охорони культурних цінностей у внутрішнє право України / За ред. В.Н. Денисова. – К., 2006. – С. 534.

8. Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 9. – Ст. 108; Там само. – 1993. – № 43. – Ст. 409.

9. Тимчасові статуті Збройних сил України. – К., 1993. – С. 14.

10. Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 33. – Ст. 270; Там само. – 2000. – № 48. – Ст. 410; Там само. – 2000. – № 49. – Ст. 420.

11. Офіційний вісник України. – 1999. – № 20. – Ст. 872.

12. Там само. – № 19. – Ст. 812.

13. Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 22–23. – Ст. 197.

14. Бойовий статут сухопутних військ. Ч. III: взвод, відділення, танк. – К., 1995.

15. *Мулинен Ф. де.* Право войны и вооруженные силы. – Женева, 1993. – С. 27.

16. Кодекс поведінки учасників бойових дій. – К., 1995. – 32 с.

17. Право війни. Порадник для командного складу Збройних сил України. – К., 1996. – 128 с.

18. *Мулинен Ф. де.* Право войны. Руководство для Вооруженных сил. – Москва: МККК, 1996. – 128 с.

19. *Боков А.Г.* Методы, применяемые... – С. 14.

20. Міжнародне гуманітарне право. Навчальний посібник / Під загальною редакцією В.П. Базова. – К., 2000. – 176 с.

21. Керівництво по застосуванню норм міжнародного гуманітарного права в Збройних силах України. – К., 2004.

22. Правова охорона культурної спадщини. Збірник документів. – К., 2006. – С. 287.

23. *Максимов В.В.* Вказана праця. – С. 539.

24. Надії та проблеми часу перемін // Політика і час. – 1993. – № 3. – С. 64.

25. Кримінальний кодекс України. – К., 2001.

26. *Губенко Н.* Музеи: переосмысление границ? // Мир музея. – 1993. – № 2. – С. 26.

27. *Майор Ф.* Спадщина – пам'ять майбутнього // Кур'єр ЮНЕСКО. – 1997. – листопад. – С. 2.

***Акуленко В.И.* Імплементация норм міжнародного права об охоране культурних цінностей в законодавстві о Вооруженных Силах України**

Исследование посвящено проблеме применения норм международного памятничноохранного законодательства в национальных законодательных актах, касающихся Вооруженных Сил Украины.

Ключевые слова: памятничноохранное законодательство, имплементация, охрана культурных ценностей, Вооруженные Силы Украины.

***Akulenko V.I.* Implementation of international law norms about the protect of cultural values in a legislation about Military Forces of Ukraine**

Research is devoted the problem of application of international norms of legacy protect legislation in national legislative acts, touching Military Forces of Ukraine.

Key words: legacy protect legislation, implementation, guard of cultural values, Military Forces of Ukraine.